

11.10.2012

044/600/2012

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
PL 86
90101 OULU

VIITE / REFERENS

Lausuntopyyntö 11.7.2012 dnro POPELY/356/07.01/2012

ASIA / ÄRENDE

LAUSUNTO RAKENNUSPERINNÖN SUOJELEMISESTA ANNETUN LAIN (498/2010) MUKAISESTA
SUOJELUESITYKSESTÄ, OULUNSALON KUNNANTALO

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on pyytänyt Museovirastolta lausuntoa Suomen Arkkitehtiliiton esityksestä Oulunsalon kunnantalon suojelemiseksi rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) nojalla, kohteen kulttuurihistoriallisesta merkityksestä ja suojelun edellytyksistä lain nojalla sekä esitystä mahdollisiksi suojelumääräyksiksi.

Museovirasto on käsitellyt asian erityisistunnossa 11.10.2012.

SUOJELUASIAN VIREILLETULO, ESITYKSEN KOHDE JA OMISTUS

Asia on tullut vireille Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa Suomen Arkkitehtiliiton 27.6.2012 tekemästä suojeluesityksestä.

Kunnantalorakennus sijaitsee osoitteessa Kauppiaantie 5, 90460 Oulunsalo. Kiinteistötunnus on 567-401-187-0. Osa paikoitusaluetta rajaavasta tiilimuurista sijaitsee naapurikiinteistön 567-401-75-2 puolella. Kiinteistöt rakennuksineen omistaa Oulunsalon kunta.

SUOJELUESITYKSEN TEKIJÄN PERUSTELUT

Suomen Arkkitehtiliiton esityksessä on tuotu esille Oulunsalon kunnantalon suojelua puoltavia näkökohtia kohteen arkkitehtonisesta ja kulttuurihistoriallisesta merkityksestä, rakennuksen edustavuudesta, säilyneisyydestä ja todistusvoimaisuudesta.

Arkkitehtiliitto on esittänyt huolensa rakennuksen arvoja merkittävästi uhkaavasta paineesta muuttaa tiloja ja sisustusta kunnantalokäytön loppuessa. Suojelua ja siihen pohjautuvaa tulevan käytön määrittelyä pidetään ajankohtaisena ja tärkeänä kysymyksenä entisen käytön lakatessa.

Arkkitehtiliitto pitää rakennuksen merkitystä valtakunnallisena, koska se on Suomessa omaleimaisen, 1980-luvun paikallisista arvoista kumpuavan regionalistisen postmodernismin suuntauksen - Oulunkoulun - ainutlaatuinen ja keskeinen esimerkki. Arkkitehtiliitto toteaa, että Oulunkoulun arkkitehtuurilla ja Oulunsalon kunnantalolla sen edustajana saattaa olla jopa kansainvälistä merkitystä postmodernin suuntauksen edustajina. Suuntauksen todetaan olevan nousemassa tutkimuksen ja arvottamisen piiriin.

Esityksessä todetaan Oulunkoulun arkkitehtuurin kohonneen valtakunnalliseksi tyyliksi ja Arkkitehtitoimisto NVV:n töiden ja Oulunsalon kunnantalon saaneen runsaasti seuraajia. Seuraajista useimmat evät saavuttaneet esikuvansa erityislaatusuutta, arkkitehtonisten tavoitteiden toteutumisen selkeyttä ja pitkäaikaista arvojen pysyvyyttä. Oulunkoulun arkkitehtuurin ideat paikallisista ja luontevista materiaaleista ja muodoista

ilmenevät erityisen selvästi kunnantalon sekä sisä- että ulkoarkkitehtuurissa ja asemakaavallisessa muodonannossa.

Arkkitehtiliitto huomauttaa kunnantalon säilyttäneen esimerkillisesti alkuperäiset piirteensä, yksityiskohtansa ja sisustuksensa. Rakentamistavan ja -tekniikan olennainen piirre on Oulunkoululle ominainen käsityövaltaisten rakennusmateriaalien ja yksityiskohtien käyttö.

Rakennus on säilynyt autenttisenä. Sisätilojen säilymistä pidetään rakennuksen arkkitehtonisen kokonaisuuden kannalta keskeisenä, sillä Oulunkoulun arkkitehtuuri tavoitteli kokonaistaideteoksen luonnetta. Kunnantalossa tämä on toteutunut erityislaatuksella tavalla rakennukseen liittyvä sisustus ja taideteokset mukaan luettuna.

Arkkitehtiliitto perustelee esitystään myös arkkitehtiprofessori Reima Pietilän opetuksesta kummuneella erityisen merkityksellisellä vaiheella Euroopan pohjoisimman arkkitehtuurikoulun. Oulunsalon kunnantalo ilmentää opetuksen tavoitteita ja koulun lahjakkaiden nuorten arkkitehtien innovatiivisuutta.

OULUNSALON KUNNANTALON KUVAUS JA HISTORIA

Oulunsalon kunnantalon suunnittelivat 1980-1982 Arkkitehtitoimisto NVV:n arkkitehdit Kari Niskasaari, Reijo Niskasaari, Kaarlo Viljanen, Ilpo Väisänen ja Jorma Öhman. Kunta tilasi suunnitelman Kiuruveden kunnantalosta järjestetyn arkkitehtikilpailun voittaneilta nuorilta arkkitehteilta. Rakennus valmistui kunnan 100-vuotisjuhlavuonna 1982.

Oulunsalo profiloituu Pohjois-Pohjanmaalla Oulun naapurikuntana taaja-asteeltaan erityisenä. Se poikkeaa muusta maakunnasta taajamakuvaansa määrätietoisesti moderniksi kehittäneenä mutta samalla historialtaan vahvana maalaiskuntana. Arkkitehtitoimisto NVV laati Oulunsaloon keskustasuunnitelman, jonka keskeisenä aiheena oli hengellisen ja maallisen vallan eli kirkon ja kunnantalon akseli.

Rakennus muodostuu neljästä siivestä, jotka kiertyvät sisäpihan ympärille niin, että pihan kulma jää avoimeksi ja sen keskellä on vesiallas. Avoimeen kulmaan on sijoitettu sisääntuloportti. Rakennus on kaksikerroksinen, valtuustosalin noustessa muuta volyyymiä korkeammalle. Toimistot sijaitsevat kahdessa siivessä, kolmannessa on valtuustosali ja kokoustilat, neljäs on vuokratiloja käsittävä liikesiipi. Rakennusmateriaaleina on käytetty punatiiltä, muurauslasti on vaaleaa. Toisen kerroksen ikkunaosan seinäpinnoissa, ikkunanpuitteissa, ovissa ja räystäslaudoissa on käytetty lakattua mäntyä. Pylväät ovat puuta tai valkoiseksi maalattua betonia. Katto on leveäräystäinen taitekatto, tiilikate punainen.

Kahteen toimistosiipeen sijoitettiin hallintopalvelujen tiloja, työtilat kunnan 40:lle työntekijälle ja talonmiehen asunto. Päätöksenteon tilat, valtuustosali ja kunnanhallituksen huone, keskitettiin kokoussiipeen. Liikesiipeen suunniteltiin vuokratilat kirkkoherranvirastolle, postille, kioskille, kahvila-ravintolalle sekä viisi pientä liikehuoneistoa.

Muodonannon tavoitteena on ollut rakenteiden yksinkertaisuus, helppo toteuttaminen ja materiaalien tavanomaisuus eli edulliset kustannukset, vaikka toteutuksessa käytettiin perinteistä rakennustekniikkaa. Yksityiskohtien symboliikka liittyy kunnan perinteisiin elinkeinoin merenkulkuun, kalastukseen ja maatalouteen.

Kunnantalon sisäpiha vesialtaineen, istutuksineen, pinnoitteineen ja kiinteine pihakalusteineen kuten myös piha- ja paikoitusalueet istutuksineen ja tiilimuureineen on toteutettu alkuperäisen suunnitelman mukaan.

SUOMEN ARKKITEHTUURIMUSEON ASIANTUNTIJALOUSUNTO

Museovirasto on pyytänyt kohteen arkkitehtonisesta arvosta Suomen Arkkitehtuurimuseon lausunnon. Tutkimuspäällikkö, FT Juhana Lahden lausunnossa 4.10.2012 todetaan kunnantalon kiistaton merkitys 1980-luvun arkkitehtuurin esimerkkinä ja huomattavia kulttuurisia merkityksiä sisältävänä rakennuksena.

Arkkitehtuurimuseon lausunnossa todetaan Oulunsalon kunnantalon merkitys nk. "Oulunkoulun" arkkitehtuurisuuntauksen ja suomalaisen postmodernin arkkitehtuurin merkkirakennuksena. Koulukunta korosti kansainvälisten regionalististen suuntausten vanavedessä paikallisen rakentamisen perinteen, paikallisten työtapojen ja paikallisen kulttuurin merkitystä.

Professori Reima Pietilän oppilaiden modernismia kritisoivan tuotannon todetaan olevan Pohjois-Suomen omaperäisintä arkkitehtuuria. Oulunsalon kunnantalon suunnittelun keskeiseksi tehtäväksi otettiin Oulunsalon omaleimaisuuden eli paikkakunnan hengen löytäminen ja luominenkin. Myös erilaisten palvelujen kokoaminen rakennukseen sitoo rakennuksen osaksi modernismia kritisoivaa jaottelua. Pohjois-Pohjanmaan rakentamisperinteen muotokieleen liittyvinä viittauksina lausunnossa pidetään toteutuksen ydinajatus eli suunnikkaan muotoista sisäpihaa ja tilan läpi kulkemisen ajatusta sekä pihalla että rakennuksen sisätiloissa. Kunnantalo on rakennettu käsityönä paikan päällä.

Arkkitehtuurimuseo toteaa kunnantalon vertautuvan suunnittelijoidensa tuotannossa Kiuruveden 1984 ja Toholammin 1987 valmistuneisiin kunnantaloihin.

Arkkitehtuurimuseon asiantuntijalausunto on tämän lausunnon liitteenä.

OULUNSALON KUNNANTALON KULTTUURIHISTORIALLINEN MERKITYS JA SÄILYNEISYYS

Rakennuksen suunnitteluajatukset perustuvat Oulun arkkitehtikoulun professorin Reima Pietilän omaleimaiseen orgaaniseen arkkitehtuuriin traditioon, joka on varhaisempaa kuin kansainvälinen postmodernismi. Yhdistyessään nämä voimistivat toisiaan, ja Oulunkoulun edustajana Oulunsalon kunnantalo on erityisen korkeatasoinen.

Talolla on merkitystä Oulunsalon keskustasuunnitelman keskeisenä rakennuksena. Kuntasektorin kasvun vuosikymmeniin ajoittuvana hallintorakennuksena ja Oulunkoulun arkkitehtuurin varhaisena ja keskeisenä edustajana rakennuksella on historiallista todistusvoimaisuutta.

Kunnantalo on edustava esimerkki arkkitehtoniseen kokonaissuunnitteluun ja -toteutukseen perustuvasta rakentamisesta niin ulkoarkkitehtuuriltaan, piha-alueiltaan kuin sisätiloiltaan. Sen rakentamistavassa ilmenee Oulunkoululle ominainen käsityövaltaisten rakennusmateriaalien ja yksityiskohtien käyttö.

Rakennuksen ulkoarkkitehtuuria ei ole muutettu. Sisätiloissa on tehty toiminnan edellyttämiä muutoksia mm. yhdistämällä tai jakamalla joitakin kokous- ja työhuoneita. Ilmastointi on siirretty käytäviltä työhuoneisiin. Kokoushuoneisiin on lisätty AV-laitteiden edellyttämää tekniikkaa ja työhuoneisiin johtokouruja.

Piha-alueen käytäväverkkoa ja vesiallasta on muutettu toiminnallisista syistä. Liikesiivessä, joka on alunperinkin suunniteltu muunneltavaksi, on tehty käyttötarkoitusten edellyttämiä muutoksia. Sisätilojen muutokset on toteutettu hienovaraisesti alkuperäiset ominaispiirteet huomioiden. Ylläpitokorjaukset on toteutettu alkuperäistä rakennustekniikkaa ja -materiaaleja hyödyntäen.

KAAVOITUSTILANNE

Vuonna 2006 lainvoiman saaneessa Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa Oulunsalon kunnantalo sijaitsee keskustatoimintojen alueella C eikä sitä ole merkitty kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi kohteeksi. Suunnittelumääräyksessä ohjataan kiinnittämään erityistä huomiota mm. keskusta-alueen taajamakuvaan.

Kunnanvaltuuston 12.6.2006 hyväksymässä ja 10.3.2010 lainvoiman saaneessa Keskeisten alueiden yleiskaavassa 2030 kunnantalo on keskustatoimintojen alueella C-2 eikä sitä ole osoitettu kulttuurihistorialliseksi suojelukohteeksi.

Voimassa oleva asemakaava (11.9.1981 vahvistettu rakennuskaavan muutos), jonka alueella kunnantalo sijaitsee hallinto- ja virastorakennusten YH-korttelialueella ohjeellisella rakennusalalla, on laadittu ennen

kunnantalon rakentamista.

MUSEOVIRASTON KANTA

Oulunsalon kunnantalon suojelu toteuttaa rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) 1 §:n yleistä tavoitetta rakennetun kulttuuriympäristön ajallisen ja alueellisen monimuotoisuuden turvaamisesta, sen ominaisuutteen ja erityispiirteiden vaalimisesta sekä kulttuurisesti kestävä hoidon ja käytön edistämisestä.

Kunnantalo ei sisälly Museoviraston inventointiin (2009) valtakunnallisesti merkittävistä rakennetuista ympäristöistä (RKY, www.rky.fi). RKY-inventoinnissa 1900-luvun loppupuolen rakennetut ympäristöt eivät ole kuitenkaan kattavasti edustettuina, koska inventointia laadittaessa ei ollut käytettävissä riittävästi etenkin uusinta rakennusperintöä koskevia tutkimuksia tai inventointeja.

Nuorimpien kohteiden valtakunnallinen merkitys rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain tarkoittamassa merkityksessä on joka tapauksessa arvioitava tapauksittain. Museovirasto yhtyy arvioihin, joiden mukaan Oulunsalon kunnantalo on valtakunnallisesti merkittävä arkkitehtuurikohte.

Oulunsalon kunnantalolla on LaRS 3 §:n tarkoittamaa merkitystä rakennushistorian, rakennustaiteen ja erityisten ympäristöarvojen kannalta. Se täyttää kokonaissuunnitelman mukaisesti toteutuneine ja hyvin säilyneine ulkoarkkitehtuureineen, sisätiloineen ja piha-alueineen lain 8 §:n mukaiset suojelun edellytykset.

Merkitys perustuu ensi sijassa 8 §:ssa tarkoitettuun edustavuuteen, alkuperäisyyteen sekä historialliseen todistusvoimaisuuteen kuntasektorin voimakkaan kasvun vuosikymmeniin ajoittuvana Oulunkoulun arkkitehtuurisuunnitelman varhaisena, keskeisenä edustajana ja laajempaan kokonaissuunnitelmaan sisältyvänä hallintorakennuksena, joka on säilyttänyt alkuperäisen suunnitelman mukaiset piirteensä, yksityiskohtansa ja sisustuksensa esimerkillisellä tavalla. Merkitys liittyy rakennuksen asemaan ympäristössään, rakennuksen ulkoasun, sisäpihan, istutettujen ja rakennettujen piha-alueiden sekä sisätilojen, erityisesti kokous-, käytävä- ja aulatilojen keskeisiin ominaispiirteisiin ja yksityiskohtiin.

Piha-alueen keskeisiä piirteitä ovat esimerkiksi sisäpihaa ja paikoitusalueita ympäröivät tiilimuurit ja tiiliportti detaljeineen, sisäpiha vesialtaineen, taideteoksineen, pinnoitteineen, kiinteät piha- ja kadunkalusteineen sekä alkuperäisen suunnitelman mukaiset istutetut alueet. Vesialtaan ennallistamisen alkuperäisen suunnitelman mukaiseksi tulee olla mahdollista.

Ulkoasun keskeinen ominaispiirre on kunnantalorakennuksen alkuperäisenä säilynyt, olevan tilanteen mukainen ulkoarkkitehtuuri yksityiskohtineen.

Sisätilojen keskeisiä ominaispiirteitä ovat julkiset tilat eli kunnanvaltuuston kokoushuone ja muut kokoushuoneet, sisääntuloaulat, portaikot, kahvio ja toimistosiiptien käytävät kiinteine sisustuksineen (kuten ovet, ikkunat, listoitukset, kaiteet, kiinteät naulakot, pinnoitteet, sisääntuloaulan takka). Kiinteään sisustukseen kuuluvat kunnalliseen päätöksenteon ja hallinnon käyttöön suunnitellut kiintokalusteet ja tekniikka, kuten valaistusratkaisut sekä kiinteät taideteokset alkuperäisillä paikoillaan.

Museoviraston näkemyksen mukaan kunnantalorakennuksen kokonaisarkkitehtuuriin olennaisesti kuuluvien sisätilojen ominaispiirteitä ei ole mahdollista turvata riittävästi maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa asemakaavoituksessa.

MUSEOVIRASTON ESITYS MAHDOLLISIKSI SUOJELUMÄÄRÄYKSIKSI

Alkuperäisessä käytössään olevan rakennuksen käyttöä 1.1.2013 tapahtuvan kuntaliitoksen jälkeen ei ole ratkaistu. Lakiin 498/2010 nojautuvan suojeluratkaisun tulee Museoviraston käsityksen mukaan mahdollistaa uuden käytön ja suojelun tavoitteiden yhteensovittaminen. Tämä tavoite on otettu huomioon Museoviraston esityksessä suojelumääräyksiksi. Suojelumääräykset on pyritty laatimaan siten, että ne mahdollistavat rakennusten ja alueen joustavan käytön ja kattavat säilyttävän kehittämisen tarpeet hyvin

myös lähitulevaisuudessa.

Suojelutarve kohdentuu Oulunsalon kunnantalon piha-alueen ja rakennuksen muodostamaan kokonaisuuteen; istutettuun ja rakennettuun ulkoalueeseen, rakennuksen ulkoarkkitehtuuriin sekä sisätiloihin kiinteine sisutuksineen.

Esitys suojelumääräyksiksi:

- 1) Kunnantalarakennuksesta ja sen piha-alueista koostuvaa rakennettua kokonaisuutta tulee käyttää ja hoitaa siten, että sen kulttuurihistoriallinen arvo säilyy.
- 2) Kunnantalarakennuksen ulkoarkkitehtuuri sekä sisätilojen tilaratkaisut ominaispiirteineen, alkuperäisine rakenteineen ja kiinteine sisutuksineen tulee säilyttää.
- 3) Piha-alueiden keskeiset ominaispiirteet tulee säilyttää.
- 4) Muutoksissa ja rakentamis- ja korjaustöissä, joiden tulee perustua riittäviin selvityksiin, on kuultava asiantuntijana Museovirastoa, a) joka voi tarkentaa suojelumääräyksiä suojelun ja käytön yhteensovittamiseksi tai b) jolla on oikeus antaa ohjeita suojelumääräysten soveltamisesta. Muutosten ja korjausten tulee perustua riittäviin selvityksiin.

Museoviraston ehdottaman suojelumääräyksen 2) mukaan sisätiloissa suojelu kohdistuisi tilaratkaisuihin ominaispiirteineen sekä alkuperäisiin rakenteisiin ja kiinteään sisustukseen. Mikäli sisätilojen suojelun kohdentuminen tulee määritellä päätöksessä yksityiskohtaisemmin ja esimerkiksi huonetiloin, on päätöstä varten saatava käyttöön riittävä rakennushistoriaselvitys ellei asiaa pystytä selvittämään katselmuksen avulla. Mahdollisen rakennushistoriaselvityksen tulee kattaa myös kunnantalon piha-alue.

Pääjohtaja

Juhani Kostet

Intendentti

Johanna Forsius

Liitteet: Arkkitehtuurimuseon asiantuntijalausunto 4.10.2012

Tiedoksi: Pohjois-Pohjanmaan museo